

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Kritéria pro přiznání bezplatné obhajoby podle Ústavního soudu

Právní řád České republiky řadí mezi základní práva a svobody i právo na obhajobu dostupnou majetným i nemajetným osobám. Toto právo je zakotveno v článku 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a reflektováno v § 33 odst. 2 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“), který zakotvuje právo na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Jaké jsou však podmínky pro přiznání bezplatné obhajoby nemajetnému obviněnému, který si prostředky mohl (a může) obstarat od jemu blízké osoby? I tím se zabýval Ústavní soud České republiky (dále jen „ÚS“) v nedávném nálezu ze dne 13. 3. 2024, sp. zn. II. ÚS 2457/2023 (dále jen „Nález ÚS“).

Jak bylo uvedeno výše, právo na bezplatnou obhajobu [\[1\]](#) upravuje § 33 odst. 2 TŘ, který stanoví, že „[o]svědčil-li obviněný, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. (...)“ Otázkou však je, jak posoudit, že je obviněný skutečně nemajetný.

Na tomto místě je vhodné připomenout, že ÚS již zmírnil svůj dřívější a poněkud restriktivní přístup k nepřiznávání bezplatné obhajoby, která spočívala v praxi zakládající se na tzv. majetkové potencialitě. Tato praxe zohledňovala potenciální příjmy obviněného v budoucnosti, přestože nemusely nutně nastat. Po přehodnocení názoru ÚS tak soudy nově vychází výlučně ze stavu v době rozhodování. V této souvislosti lze odkázat např. na nálezu ÚS sp. zn. I. ÚS 3966/17 ze dne 23. 4. 2019. Tento přístup založený na doslovném znění § 33 odst. 2 trestního řádu se již stal součástí ustálené judikatury. [\[2\]](#)

Nález ÚS se konkrétně zabývá otázkou, zda lze upřít nemajetnému obviněnému bezplatnou obhajobu s odůvodněním, že náklady nutné obhajoby může hradit z nevyužité peněžité záruky, na kterou mu přislíbili půjčit jeho rodiče. Lze tedy odeprít bezplatnou obhajobu nemajetnému obviněnému, který si může za rozumných podmínek obstarat finanční prostředky od osob jemu blízkých? [\[3\]](#) Není překvapením, že soudy musí v takových případech zohlednit všechny okolnosti daného případu. Při tomto posouzení lze vycházet z kritérií předestřených právě v Nálezu ÚS. Obecné soudy však nesmí excesivně zasahovat do vlastnických práv osob blízkých obviněného.

V kontextu Nálezu ÚS má soud při rozhodování o přiznání bezplatné obhajoby obviněnému při provádění majetkového testu postupovat následovně:

1. Vymezení potenciálně blízké osoby obviněného

ÚS se přiklonil k restriktivnějším pojetí osob, u kterých se má zjišťovat jejich možnost poskytnout finanční prostředky obviněnému. Dle ÚS lze uvažovat o osobách blízkých, [\[4\]](#) případně o osobách se vzájemnou vyživovací povinností. [\[5\]](#)

2. Posoudit majetkové poměry těchto blízkých osob

V této souvislosti je samozřejmě nezbytné postupovat přiměřeně a excesivně nezasahovat do práv dotčených osob. Nelze tedy například nepřiznat bezplatnou obhajobu obviněnému s odůvodněním, že jeho matka nebo sestra může prodat byt, ve kterém žije.

Při posuzování této otázky však bude soud často čelit informační nouzi, když prohlášení, kterým se nemajetnost dokládá, [6] ukládá uvést majetkové poměry pouze manžela, partnera či družky obviněného. V případě majetkových poměrů jiných osob tak bude soud zřejmě odkázán na dobrovolné poskytnutí informací ze strany obviněného.

3. Posoudit kontext majetkových vazeb mezi osobou blízkou a obviněným (kritérium naplnění dostupnosti finančních prostředků od osob blízkých)

Jako ilustrativní příklad lze uvést situaci, kdy rodiče obviněnému před zahájením trestního stíhání velkoryse přispívali na jeho živobytí. Jak ale postupovat v případě, kdy obviněný má s danou osobou sice normální vztah, nicméně mu tato osoba chce poskytnout peněžní prostředky pouze formou zápůjčky? V této souvislosti ÚS uvedl, že pokud by poskytnutí zápůjčky bylo za podmínek srovnatelných s tržními, tak by nepřiznání bezplatné obhajoby mohlo teoreticky v některých případech narazit na zákaz zohledňování majetkové potenciality obviněného.

S ohledem na shora uvedené pak ÚS uzavřel, že pokud je někdo ochotný zapůjčit obviněnému 200 000 Kč na věc A (v projednávaném případě na peněžitou záruku nahrazující vazbu), nelze automaticky uzavřít, že pro něj není problém poskytnout peníze i na věc B (na úhradu obhajobného). Zásadní argument shledal ÚS v tom, že nejsou-li porušeny podmínky peněžité záruky (což může obviněný svým jednáním ovlivnit), získá obviněný celou částku zpět. U nákladů obhajoby je však situace odlišná, když toto nelze garantovat, což zároveň zvyšuje riziko pro zapůjčitele. Toto zvýšené riziko může logicky ovlivnit i ochotu zápůjčku vůbec poskytnout.

V projednávané věci tak měl soud jednak náležitě prokázat majetkové poměry blízké osoby, tak i její postoj k zapůjčení peněz pro úhradu obhajobného. Závěrem lze uvést, že ÚS opět zdůraznil potřebu náležitého odůvodňování rozhodnutí soudů, která jsou bohužel stále často velmi stručná, nedostatečně odůvodněná až nesrozumitelná.

Mgr. Bc. Michaela Hlavatá,
advokátní koncipientka

Sokol, Novák, Trojan, Doleček a partneři, advokátní kancelář s.r.o.

Na strži 2102/61a
140 00 Praha 4

Tel.: +420 270 005 533

e-mail: info@sntd.cz

[1] Závěry tohoto článku lze aplikovat i na obhajobu za sníženou odměnu, která je taktéž upravena v § 33 odst. 2 TR.

[2] Srov. náleží ÚS ze dne 31. 1. 2023 sp. zn. IV. ÚS 2198/22 a další rozhodnutí v něm citovaná.

[3] Srov. náleží ÚS ze dne 26. 1. 2016 sp. zn. III. ÚS 1248/15, podle kterého při posuzování bezplatnosti obhajoby je nutné zohlednit také možnost obviněného opatřit si peníze od osob blízkých, zejména nejbližší rodiny.

[4] Ve smyslu § 22 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[5] Ve smyslu § 679 a 910 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[6] Prohlášení o osobních, majetkových a výtěžkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce" je dostupné >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Dětský certifikát](#)
- [Přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů](#)
- [Trestněprávní odpovědnost členů zastupitelstva při nakládání s nepotřebným majetkem](#)
- [Kolize formalismu a ochrany obětí: nový přístup Ústavního soudu k domácímu násilí](#)
- [Podmínečné propuštění po novele trestního zákoníku](#)
- [Porušení zásady presumpce nevinny orgány činnými v trestním řízení a náhrada škody za nezákonné trestní stíhání](#)
- [Trestné činy z nenávisti \(hate crimes\) ve světle novely trestních předpisů](#)
- [Primární viktimizace dětských obětí sexuální trestnou činností](#)